

[0163]

LITONA(Fia-eth, E², I, rig. 50)

Yn de rige forflokkingen, dy't dyjinge treffe, dy't in falske fia-eth swart, stiet de folgjende sin ²⁾:

Nu witnie ick thi buppa fon there pota al thore litteca thane hit se a felle hit se a flaske hit se a edderum hit se a sinum hit se a herta hit se a liwera hit se a lithum hit se a lithaletum hit se anda lessera hit se anda marra thet thu alla thina l i t o n a alsa be halde tuisse (lê: tuisce) il and sward fon farendum and fon fretma fon beijllum and fon breasechtum (lê: breinsechtum) and fonra lerha (lê: fonta lethas) fallanda ewele sa thu thina eth al riuchte swere and nawit menis.

De útjower, Fokkema, emendearret it wurd *litona* ta *licoma* „lichem". Hy folget dêryn Van Helten ³⁾, dy't frijhwat wurk op dit plak dien hat, en forsmyt

2) De tweede Emsinger codex, uitgeg. d. K. Fokkema, 's-Gravenhage 1953, I. 9 (r. 47 e.v.), p. 18.

3) Yn syn artikel yn It Beaken 12 (1950), s. 80, lit Fokkema *litona* noch stean sûnder it to emendearjen.

ymplicyt de opfetting fan Von Richthofen ¹⁾ dy't yn *licoma* in acc. pl. fan *lith* 'lid' sjen woe, mar wól twivele, sa't bliken docht út it fraechteken, dat er der efter sette. It maklikst fandelet men Van Helten syn fordigening fan dizze emendaesje, dy't oer gâns paragrafen fan syn Grammatik forspraet leit, byinoar mei bihelp fan it artikel (*breinsecht*) *breasecht* yn Zur Lexicologie des Altostfriesischen, S. 65.

Yn § 156 fan de Grammatik fynt men allinne de meidieling, dat *litona* lêzen wurde moat as *licona*, dat op syn bar in skriuwflater is foar *licoma*. Dat *licoma* wurdt bihannele yn § 145 ß. Op dat plak steane de gearstallingen, dêr 't de bigjin-*h* yn weifallen is. Dat bart nochalris yn it wurd 'lichem', ek yn E²: de fia-eth hat, in rigelmannich foar ús plak, in biswarring *bi tha godis selwis lickoma* (I, rig. 33). Ek de útgongen fan *alla* en fan *thina* moatte har fansels rime litte mei Van Helten syn emendaesje. Forlikingsmateriael foar it earste jowt er yn § 262 a, foar it twadde yn § 212. *Lichoma* is in masc.; dêrfan moat op ús plak in acc. s. brûkt wêze. De *-a* fan *alla* en fan *thina* is wol net hielendal neffens it boekje - it hie winlik *-e* wêze moatten - mar soks komt mear foar, binammen ek yn E² (forl. Grammatik § 59, Anm. 2 en § 55, Anm.). Oant sa fier Van Helten.

Ik moat daliks tajaan, hy kîn gelyk hawwe. Mar wis is dat tinkt my lang net; Von Richthofen is net sa gek as er yn it earstoan liket, as er *litona* as acc. pl. by it neutrum *lith* bringt. De foarm *thina* kin like goed acc. pl. n. as acc. s. m. wêze; *alla* like goed acc. pl. n. fan it adjektivyske pron. indef. *al* as in foarm fan it adverbium *al* (dat Fokkema der yn sjocht) of de acc. s. m. fan it adjektivyske pron. indef. (sa't Van Helten wol) ²⁾. Alles hinget der dus fan ôf, oft *litona* ek in acc. pl. n. fan *lith* wêze kin. My tinkt, dat is mooglik, al is der wierskynlik wol earne hwat mis yn dy foarm. Ik haw min ofte mear in parallel yn de rymwilker fan Sawnwâlden, dy't yn Codex Furmerius oerlevere is. Ek dy tekst is hjir en dêr bidoarn mar *dit* wurd is goed trochkommen. Ik jow hjir earst de kêst, lykas it hânskrift dy oerleveret, mar yndield yn fersrigels.

Dyo ander secke is alzo gedaen

Hwa so oderem syn ledena

hmith jefta *nept'* jefta nose

dy schilse sawen fald beta

hor hit een oder lethe

De kursivearre wurden doge tinkt my net alhiel. *Hmith* sil wol *Smith* wurde moatte - S en H kinne tige folle op inoar lykje - en foar *hor* sille wy wol *hoe* 'dat' lêze moatte. Lestich is *nept'*. Ik tink foar 't neist, dat *neyl* bidoeld wie - de *y* soe dan foar in *p* oansjoen wêze, en de *l*, dy't yn guon skrifttypen gâns in luts hat, soe splist wêze yn in *t* en in *-r*-ôfkoartingsteken. In oare mooglikheit soe wêze, dat Furmerius in forkeard ôfkoartingsteken ek noch op in forkeard plak set hat en dat der *nempt* 'nimt' stean moatten hie ³⁾, mar om de bitsjutting liket dat even minder wierskynlik as *neyl*. Hoe't dat ek wêze mei,

1) Altfriesisches Wörterbuch, Göttingen 1840, S. 906.

2) W.L. van Helten, Altostfriesische Grammatik, Leeuwarden 1890, § 216 en 262 ß.

3) Dy foarm komt yn de oarkonden foar: I. 219. 23 (lette kopy); II. 109. 11 (lette kopy); II. 201.28 en 42 en 60 (kontemp. kopy); II. 209. 26 (lette kopy). Op in oar plak hoopje ik op de tekst fan de rymwilker djipper yn to gean.

de lêzing *ledena* stiet fêst, en dat moat wol in foarm wêze fan *lith*, wierskynlik in acc. pl., al liket it uterlik mear op in gen. pl.. Nou 'heart' *lith* (n.-a-stam) wol as gen. pl.. *litha* to hawwen, mar de swakke foarm *lithena* komt geregeld foar, ûnder oaren ek yn de fia-eth fan E².

En hjir kinne wy oanslute by hwat Sipma leard hat oer de útrop *Eala fria Fresena*¹). Foarmen as *Fresena*, *agene* (*achene*) kinne nom/acc. pl. wêze, foarme nei analogy fan de gen. pl.. En nou binne *Fresa* en *age* wol beide n-stammen, dy't dus 'wettich' in gen. pl. op *-ena* hawwe, wylst *lith* in a-stam is, mar omdat ek *lith* wol in gen. pl. op *-ena* hat, kin dêr ek likegoed de analogy wurke hawwe. In soartgelikens forskynsel docht him foar by de i-stam *liode* 'lju', dy't yn de Snitser recesboeken - as men de ôfkoartingstekens fan de stedssiktaris fortrouwe mei - twa kear in nom. pl.. *liodena* hat: Sn. 2288.9 *ende hat desse soenliodena ... senet*; Sn 4589.16 *als dae kaep liodena wta market commet*²).

Keare wy nou werom nei ús fia-eth, dan hoege wy net mear sa raer op to sjen fan de genityf-eftige útgong fan hwat in acc. pl. fan *lith* liket to wêzen. Mar dochs binne wy der noch net: deselde fia-eth jowt nammentlik twaris as gen. pl. fan *lith*: *lithena* (rig. 15 en 40), wylst yn rig. 50 *litona* stiet. Dy *o* fine wy yn de gen. pl.. fan de n-stammen by myn witten allinne yn R¹, dat in alder stadium fan it Aldeastfrysk werjowt. De *o* soe hjir hingjen bleaun wêze moatte, of it soe in forskriuwing wêze kinne foar *e*. Bûtendat moat der dan noch in *h* weiurden wêze. Dat komt mear foar yn E², mar wol tige seldsum: *mort* yn sté fan *morth* (V, 9 en 12) en *Viscwert* foar *Fiskwerth* (VI, 2).

Wy sitte tusken twa mooglikheden, de acc. pl. *litona*, forstean *lithena* 'lea' oan de iene kant, of de acc. s. *litona*, lês *licoma* 'lichem' oan de oare; yn beide gefallen moat winlik emendearre wurde, hwant ek *litona* as stavering fan *lithena* is yn dit hânskrift net wierskynlik. In lytse oanwizing yn de rjochting fan de bitsjutting 'lea' is faeks noch to heljen út de forbining mei *alla thina*. Yn rig. 15, en wer yn r. 40 fine wy ommers *alre thinra lithena*, wylst *lickoma* yn in oar forbân brûkt wurdt: *bi tha godis selwis lickoma*. Mar sûnder mear biwizend is ek dat net. Bislissend is fansels: hwat hat de kopiist (it scriptorium) mei dit wurd bidoeld. Mar is dat hjir wol út to meitsjen? Hât er wol eat bidoeld? En ek de fraech, hwat de 'Vorlage' hawn hat, is tinkt my net mei ridlike wierskynlikens op to lossen : it kin *licoma* west hawwe, mar - en dat hoopje ik hjir oantoand to hawwen - ek like goed of faeks noch earder *lithena* (*lithona*?); de opfetting fan Von Richthofen is net sa frjemd as er yn it earstoan liket.

P. Gerbenzon.

1) Pompeblêdden 19 (1948), s. 21-24.

2) Snitser recesboeken 1490-1517, útj. f. M. Oosterhout, Assen 1960, s. 231 en 573.